

บทที่ 2

ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาถึงภาระหนี้สินของผู้บริโภคในเขตเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ ใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวกับรายได้และการบริโภค ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้สิน ดังนี้

2.1.1 สมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ (Absolute income hypothesis)

John Meynard Keynes อ้างใน กัญญา กุณทีกาญจน์ โดย Keynes ซึ่งได้เขียนทฤษฎี การบริโภคแบบรายได้สัมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1936 โดยอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคโดยสรุป สารสำคัญได้ว่า จากการวิเคราะห์ตามกฎจิตวิทยาขั้นพื้นฐานบวกกับการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ธรรมชาติของมนุษย์ พบว่าโดยทั่วไปบุคคลจะบริโภคเพิ่มขึ้นต่อเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น แต่การบริโภคที่ เพิ่มขึ้นนั้นจะน้อยกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น และยังค้นพบอีกว่าเมื่อระดับรายได้ของบุคคลสูงขึ้น บุคคล จะบริโภคในสัดส่วนที่มีต่อรายได้ลดลง นั่นคือค่าการบริโภคเฉลี่ย (Average propensity to consume :APC) ลดลง แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าระดับรายได้ต่ำลง บุคคลกลับจะบริโภคในสัดส่วน ที่มีต่อรายได้สูงหรือค่าการบริโภคเฉลี่ย (Average propensity to consume : APC) สูง เหตุผลที่เป็น เช่นนี้เพราะ ณ ระดับรายได้ต่ำนั้น การจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของตนเองและ ครอบครัว ย่อมมีความสำคัญและจำเป็นเหนือกว่าการออม แสดงว่าบุคคลจะออมมากขึ้นก็ต่อเมื่อ ตัวเองและครอบครัวมีปัจจัยพื้นฐานได้รับการบำบัดอย่างเพียงพอแล้วเท่านั้น

ต่อมานักเศรษฐศาสตร์กลุ่มเคนส์ได้นำมาวิเคราะห์ขยายความออกไปเพื่ออธิบาย ฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นและระยะยาว เช่น Arthur Smithies ปี 1945 ได้อธิบายว่าเส้นฟังก์ชัน การบริโภคเลื่อนขึ้นไปทั้งเส้นได้ด้วยเหตุผลหลายประการ เหตุผลหนึ่งอาจเกิดจากการอพยพของ ประชาชนชนบทมาสู่เมือง โดยสภาพแวดล้อมของเมืองทำให้คนที่อยู่ในเมืองมีส่วนร่วมการบริโภค เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้สูงกว่าคนที่อาศัยในชนบท ดังนั้นการอพยพของผู้บริโภคจากชนบท มาสู่ตัวเมืองจึงมีแนวโน้มในการเพิ่มปริมาณการบริโภคเป็นส่วนรวม ทั้งๆที่รายได้ของประชาชน

ไม่ได้เพิ่มขึ้นแม้แต่น้อย การโฆษณาคงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่กระตุ้นให้มีการบริโภคมากขึ้นทำให้ฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้น

James Tobin มีความเห็นว่า การที่เส้นฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ก็เพราะว่าประเทศชาติมีสินทรัพย์มากขึ้น ความหมายของคำว่าสินทรัพย์ (wealth) ของ James Tobin จำกัดสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง (liquid asset) เช่นเงินสด เงินฝากธนาคาร และพันธบัตรเงินฝาก เป็นต้น ถ้าสินทรัพย์สภาพคล่องเหล่านี้มีมูลค่าสูงขึ้นย่อมทำให้ประชาชนบริโภคมากขึ้น แต่ทั้งนี้ปัจจัยอื่นๆต้องไม่เปลี่ยนแปลง ในเมื่อสินทรัพย์และรายได้ต่างสูงขึ้น ทำให้ฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้น และเป็นเหตุผลพอเพียงที่จะอธิบายว่าทำไม APC จึงมีค่าค่อนข้างคงที่เมื่อเวลาผ่านไป

ภายใต้สมมติฐานรายได้สัมบูรณ์นั้น การบริโภคถูกกำหนดโดยรายได้ที่ผู้บริโภคได้รับในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้นความสัมพันธ์พื้นฐานระหว่างการบริโภคและรายได้ตามทฤษฎีนี้จึงเป็นความสัมพันธ์ในระยะสั้น นัยหนึ่งข้อสรุปของสมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ตรงกับคุณสมบัติของเส้นฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้น นั่นคือค่า APC จะลดลงเมื่อรายได้สูงขึ้น แต่ไม่ตรงกับคุณสมบัติของฟังก์ชันการบริโภคในระยะยาว เพราะในระยะยาวนั้น APC เกือบจะมีค่าคงที่หรือเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยเท่านั้น นักเศรษฐศาสตร์เคนส์ได้ให้เหตุผลหลายอย่างที่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์เช่นนี้ได้ เช่น

ก) เมื่อประชาชนมีความร่ำรวยมากขึ้น จะมีแนวโน้มใช้จ่ายในการบริโภคในสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าเดิมในทุกระดับรายได้ นั่นคือ เส้นฟังก์ชันการบริโภคจะเลื่อนสูงขึ้น

ข) ในระยะยาวนั้น จะมีการอพยพจากประชาชนในชนบทเข้ามาอยู่ในเมือง และโดยทั่วไปแล้วแนวโน้มการบริโภคของคนในเมืองมักสูงกว่าคนในชนบท ดังนั้นการเคลื่อนย้ายของประชากรจึงทำให้เส้นฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้น

ค) ในระยะยาวนั้น สัดส่วนของคนสูงอายุในประชากรมีมากขึ้น และเนื่องจากการบริโภคต่อบุคคลของกลุ่มคนในวัยนี้ลดลงช้ากว่ารายได้ต่อบุคคล ดังนั้นเส้นฟังก์ชันการบริโภคจึงมีแนวโน้มที่จะเลื่อนสูงขึ้น เมื่อจำนวนคนในกลุ่มผู้สูงอายุนี้ได้กลายเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้นของประชากรทั้งประเทศ

ง) ในระยะยาวนั้น ได้มีสินค้าอุปโภคบริโภคเกิดขึ้นมากมาย และมีจำนวนมากขึ้นทุกทีซึ่งประชากรในฐานะผู้บริโภคได้รับแรงกระตุ้นจากการโฆษณาสินค้าว่า สินค้าที่คิดใหม่นั้นเป็นสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ดังนั้น ฟังก์ชันการบริโภคจึงเลื่อนสูงขึ้น

ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้ฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้นทั้งสิ้น การบริโภคที่เพิ่มขึ้นตามเหตุผลดังกล่าวนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และการบริโภคเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างคงที่ แม้ว่ารายได้จะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเวลาผ่านไปก็ตาม

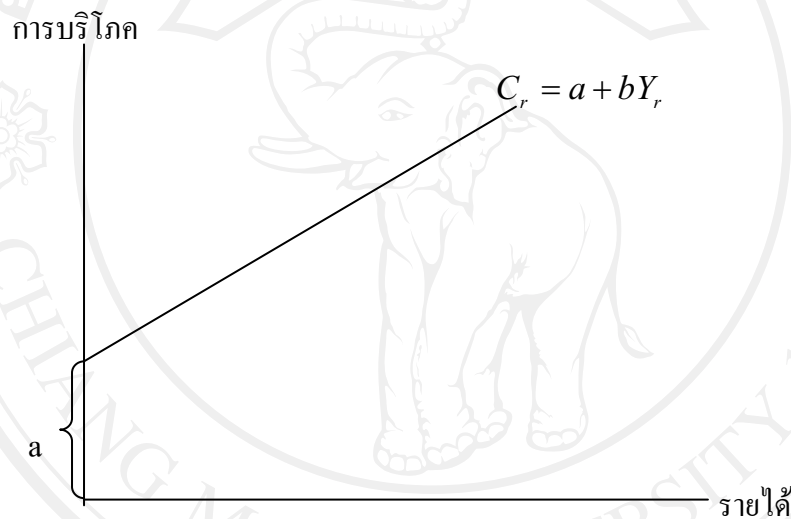
ฉะนั้น เราสามารถนำมาเขียนความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภค และรายได้ในรูปแบบของสมการการบริโภคระยะสั้น ได้ดังนี้

$$C_r = a + b Y_r$$

โดยที่

C_r = การบริโภคที่แท้จริง (real consumption expenditure)

Y_r = รายได้สุทธิที่แท้จริง (real disposable income)

รูปที่ 2.1 แสดงการบริโภคระยะสั้น

ดังนั้น จากสมมติฐานนี้แสดงว่า การบริโภคกับรายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และพฤติกรรมบริโภคจะขึ้นอยู่กับส่วนที่ไม่สัมพันธ์กับรายได้ และส่วนที่เป็นรายได้ เส้นลาดเอียงจากซ้ายไปขวามีค่าความชันเท่ากับ b เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นการบริโภคจะเพิ่มขึ้น และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคลดลง โดยผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นสัดส่วนที่มากกว่ารายได้ ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคสูง ในขณะที่ผู้บริโภคที่มีรายได้สูงจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่ารายได้ ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคต่ำ

จากสมการการบริโภคในสมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ สามารถหาสมการการออมได้
ดังนี้

$$\text{จาก} \quad C = a + bY \quad ; \quad 0 < b < 1$$

$$\text{และ} \quad Y = C + S$$

$$\text{จะได้} \quad S = -a + (1-b)Y$$

$$\text{APS} = \frac{S}{Y} = \frac{-a}{Y} + (1-b)$$

นั่นคือ การออม (S) ขึ้นอยู่กับรายได้ มีค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (Marginal propensity to save : MPS) เท่ากับ (1-b) และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average propensity to save : APS) คือ $\frac{S}{Y}$ ซึ่งเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะเพิ่มขึ้น โดยที่ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะน้อยกว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม

ปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค

นักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคมามากที่สุด คือ รายได้ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในแนวคิดของรายได้ว่าเป็นรายได้ประเภทใด แต่ข้อสรุปส่วนใหญ่ คือ การบริโภคจะถูกกำหนดโดยรายได้เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการบริโภค เช่น

1) ความมั่งคั่งหรือทรัพย์สิน (Wealth) ซึ่งอิทธิพลของทรัพย์สินที่มีต่อการบริโภคมีการอธิบายจากทฤษฎีช่วงอายุขัย แม้ว่าทฤษฎีรายได้ถาวรจะไม่ปรากฏตัวแปรทรัพย์สินมาอย่างเด่นชัดในฟังก์ชันการบริโภค แต่ Friedman ได้อธิบายว่า รายได้ถาวรเป็นรายได้ที่สามารถนำมาบริโภคโดยไม่กระทบต่อฐานะทรัพย์สิน ดังนั้น ทรัพย์สินจึงถือว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค

2) จำนวนสินค้าคงทนถาวรที่บุคคลมีอยู่ เช่น รถยนต์ ตู้เย็น โทรทัศน์ ถ้าบุคคลมีสินค้าประเภทคงทนถาวรอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก โอกาสที่จะซื้อหามาใหม่ก็มีน้อย เพราะสินค้านี้มีอายุการใช้ประโยชน์ยาวนาน แต่ถ้าบุคคลมีสินค้าประเภทคงทนถาวรอยู่จำนวนน้อยจึงมีแนวโน้มที่จะซื้อหามาใหม่มากขึ้น

3) การคาดคะเนเกี่ยวกับราคาสินค้าในอนาคต ถ้าผู้บริโภคคาดว่าปริมาณสินค้าจะขาดแคลนหรือคาดว่าราคาสินค้าจะสูงขึ้น ผู้บริโภคจะพากันซื้อสินค้ามากกักตุนไว้มากขึ้น แต่ถ้าผู้บริโภคคาดว่าปริมาณสินค้าจะล้นตลาดหรือคาดว่าราคาสินค้าจะลดลงแล้ว ผู้บริโภคจะชะลอการซื้อไว้ โดยรอให้ราคาลดลงถึงที่สุดก่อนจึงจะซื้อ

4) อัตราดอกเบี้ย (Interest) นักเศรษฐศาสตร์สำนัก Classic เชื่อว่าเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นจะเป็นแรงจูงใจให้มีการออมมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การบริโภคลดลง

5) การคาดคะเนเกี่ยวกับรายได้ในอนาคต ถ้าผู้บริโภคคาดคะเนว่ารายได้ในอนาคตของเขาจะสูงขึ้น ผู้บริโภคมีแนวโน้มจะใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมากขึ้น เก็บออมน้อยลงโดยหวังว่ารายได้ที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตจะสามารถชดเชยการออมที่ต่ำลงในปัจจุบันได้ แต่ถ้าผู้บริโภคคาดว่าในอนาคตเขาจะมีรายได้ลดลงหรือไม่มีรายได้แล้ว ผู้บริโภคจะลดการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคโดยเตรียมเก็บออมเงินเพิ่มขึ้นเพื่อจะไม่ให้เดือดร้อนในอนาคต

6) ระดับราคาและภาวะเงินเฟ้อ ถ้ารายได้ตัวเงิน (Nominal Income) และระดับราคามีอัตราเพิ่มขึ้นเท่ากัน ทำให้รายได้แท้จริงมีระดับคงเดิมแล้ว การบริโภคแท้จริงก็จะไม่เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมดังกล่าวมีสมมติว่าผู้บริโภคไม่ถูกหลอกด้วยภาพลวงตาของเงิน หากผู้บริโภคมีภาพลวงตาของเงินแสดงว่าผู้บริโภคจะยึดมูลค่าตัวเงินเป็นหลัก โดยมิได้สนใจอำนาจซื้อหรือค่าที่แท้จริงของเงิน

7) รสนิยมของผู้บริโภค เมื่อผู้บริโภคมีรสนิยมเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของการชอบหรือไม่ชอบและชอบมากขึ้นหรือน้อยลงทำให้การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

8) การเลียนแบบในการบริโภค โดยทั่วไปแล้วผู้บริโภคมักเอาอย่างหรือตามอย่างผู้อื่นในการบริโภคเสมอ ดังนั้น ถ้าผู้บริโภคมีโอกาสอยู่ใกล้ชิดหรือเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นแล้วย่อมจะเอาอย่างในการบริโภค

2.1.2 สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative income hypothesis)

เจมส์ เอส ดูเซนเบอร์รี่ อังใน กัทญญา กุณทีกาญจน์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบที่เสนอขึ้นใน ค.ศ. 1949 ซึ่งการวิเคราะห์เริ่มจากสมมติฐานสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

ก) ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการบริโภคของตนโดยเปรียบเทียบกับบริโภคในระดับเฉลี่ยในสังคมยิ่งกว่าการบริโภคของตนเองโดยเอกเทศ ทั้งนี้เนื่องจากในสังคมเศรษฐกิจที่ถูกครอบงำโดยลัทธิบริโภคนิยม ซึ่งอาศัยสื่อโฆษณาทุกชนิดสร้างแรงขับเคลื่อนให้ผู้บริโภคหลงใหลกับการอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ ดังนั้น ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของสังคมจะมีค่า APC ก่อนข้างสูง เพราะผู้บริโภคเหล่านี้พยายามรักษาระดับการบริโภคของตนให้ใกล้เคียงกับคนทั่วไปในสังคม ส่วนผู้ที่มีรายได้สูงกว่ารายได้เฉลี่ยของสังคมจะมีค่า APC ต่ำกว่ากลุ่มแรกเพราะแม้จะบริโภคตามเกณฑ์เฉลี่ยหรือสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของสังคมแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากมีรายได้สูงจึงใช้รายได้เพื่อใช้จ่ายบริโภคในสัดส่วนที่น้อยกว่ากลุ่มแรก

เนื่องจากในระยะยาว หากแบบแผนการกระจายรายได้ในสังคมยังคงเดิม การบริโภคจะเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนคงที่กับรายได้ที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น APC ในระยะยาวจึงมีค่าคงที่

จ) นอกเหนือจากระดับรายได้ในปัจจุบันและระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของสังคมแล้ว บุคคลยังยึดอยู่กับการบริโภคในระดับสูงที่ผ่านมา ฉะนั้น หากมั่นใจว่ารายได้ในปัจจุบันจะลดต่ำลง แต่ผู้บริโภคก็ยังรักษาระดับการบริโภคไว้ให้อยู่ในระดับเดิม โดยหันไปลดระดับการออมแทน จากสมมติฐานดังกล่าว ดูเซนเบอร์รี่ได้สร้างสมการการออมดังนี้

$$APS = \frac{S}{Y} = a_0 + a_1 \frac{Y}{\hat{Y}}$$

โดยที่

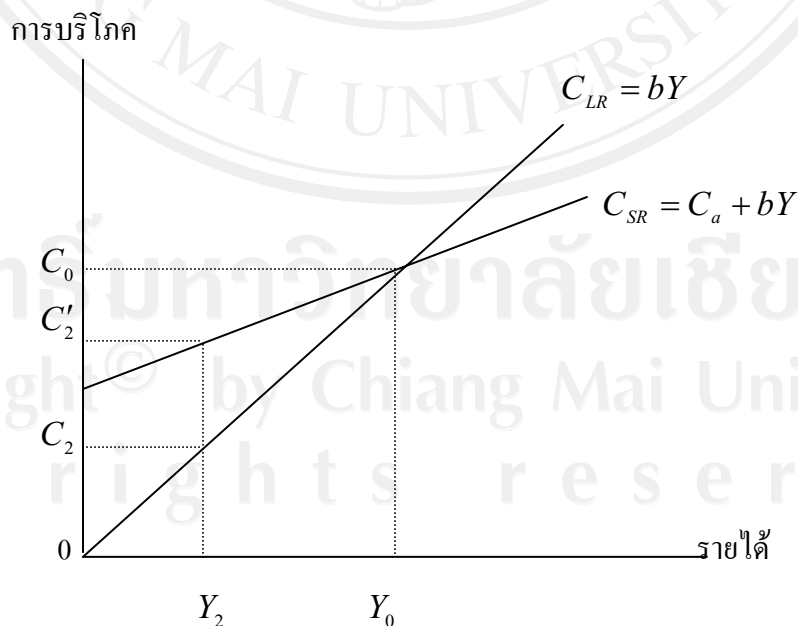
S = การออมที่แท้จริง

Y = รายได้สุทธิแท้จริงปัจจุบัน

\hat{Y} = รายได้สุทธิแท้จริงสูงสุดที่ผ่านมา

จากสมการข้างต้นแสดงว่า ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average Propensity to Save, APS) = $\frac{S}{Y}$ จะเพิ่มขึ้น เมื่อรายได้ปัจจุบันเพิ่มขึ้น โดยเปรียบเทียบกับรายได้สูงสุดในอดีต

จากสมมติฐาน 2 ประการข้างต้น นำไปสู่การอธิบายความแตกต่างระหว่างการบริโภคระยะสั้นและระยะยาวดังแสดงในรูปข้างล่างนี้

รูปที่ 2.2 เส้นแสดงการบริโภคระยะสั้นและระยะยาว

จากรูปที่ 2.2 เส้น $C_{LR} = b Y$ เป็นเส้นการบริโภคระยะยาว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระดับการบริโภคจะแปรผันตามระดับรายได้ในสัดส่วนค่อนข้างคงที่โดยตลอด

การพิจารณาในระยะสั้น ในช่วงที่เศรษฐกิจหดตัว สมมติว่าบุคคลมีรายได้ที่ Y_0 และบริโภคในระดับ C_0 ต่อมารายได้ลดลงเหลือ Y_2 เนื่องจากผู้บริโภคเคยชินกับความเป็นอยู่ในระดับการบริโภคที่ C_0 ผู้บริโภคจึงพยายามรักษาระดับการบริโภคให้ใกล้เคียงกับ C_0 เอาไว้ นั่นคือบริโภคที่ C'_2 ซึ่งอยู่สูงกว่า C_2 ซึ่งเป็นระดับการบริโภคที่น่าจะเป็น เส้นการบริโภคระยะสั้นจึงเป็นเส้น $C = C_a + bY$

ดังนั้น ทฤษฎีว่าด้วยการบริโภคตามสมมติฐานรายได้สัมพัทธ์จึงอธิบายได้ว่า ในระยะสั้น $C = C_a + bY$ โดย $APC > MPC$ และในระยะยาว $C = b Y$ โดย $APC = MPC$

2.1.3 สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent income hypothesis)

ประพันธ์ เสวตนันท์ อ้างถึงทฤษฎีรายได้ถาวรที่เสนอโดย มิลตัน ฟรีดแมน ซึ่งได้เสนอทฤษฎีนี้ ใน ค.ศ. 1957 โดยมีสมมติฐานสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ก) รายได้ที่เกิดขึ้นจริงและการบริโภคที่เกิดขึ้นจริงในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ถาวรและส่วนที่เป็นการชั่วคราว นั่นคือ

$$\begin{aligned} \text{รายได้} & Y = Y_p + Y_t \\ \text{และการบริโภค} & C = C_p + C_t \\ \text{โดยที่} & Y = \text{รายได้ที่เกิดขึ้นจริง} \\ & Y_p = \text{รายได้ถาวร} \\ & Y_t = \text{รายได้ชั่วคราว} \\ & C = \text{การบริโภคที่เกิดขึ้นจริง} \\ & C_p = \text{การบริโภคถาวร} \\ & C_t = \text{การบริโภคชั่วคราว} \end{aligned}$$

ฟรีดแมน ได้ให้คำนิยามคำว่า รายได้ถาวร ไว้ว่าเป็นรายได้ประจำรวมทั้งรายได้ที่มาจากผลตอบแทนของทรัพย์สิน รายได้ส่วนนี้จึงสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภคโดยไม่กระทบถึงทรัพย์สินที่สะสมไว้ นั่นคือ

$$\begin{aligned} Y_p &= rPV \\ r &= \text{อัตราผลตอบแทน} \\ PV &= \text{มูลค่าปัจจุบันของกระแสรายได้หรือความมั่งคั่ง} \\ &\text{ซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยที่จะได้รับเป็นระยะยาว} \end{aligned}$$

ส่วน รายได้ชั่วคราว หมายถึง รายได้ที่เกิดขึ้น โดยมีได้คาดหมาย หรือเกิดขึ้นเพียงชั่วคราวซึ่งชั่วคราวตามคำอธิบายของฟรีดแมน รายได้ชั่วคราวนี้อาจมีค่าเป็นบวกหรือเป็นลบก็ได้ ในกรณีที่รายได้ชั่วคราวเป็นบวก ตัวอย่างเช่น เกษตรกรขายที่ดิน ได้เงินมาก่อนใหญ่ในยุคที่มีการเกร็งกำไรที่ดิน ในกรณีที่รายได้ชั่วคราวเป็นลบ ตัวอย่างเช่น เกษตรกรนำเงินจากการขายที่ดิน ไปซื้อรถยนต์ แล้วเกิดอุบัติเหตุบาดเจ็บสาหัส เสียค่ารักษาพยาบาลเป็นเงินก้อนใหญ่

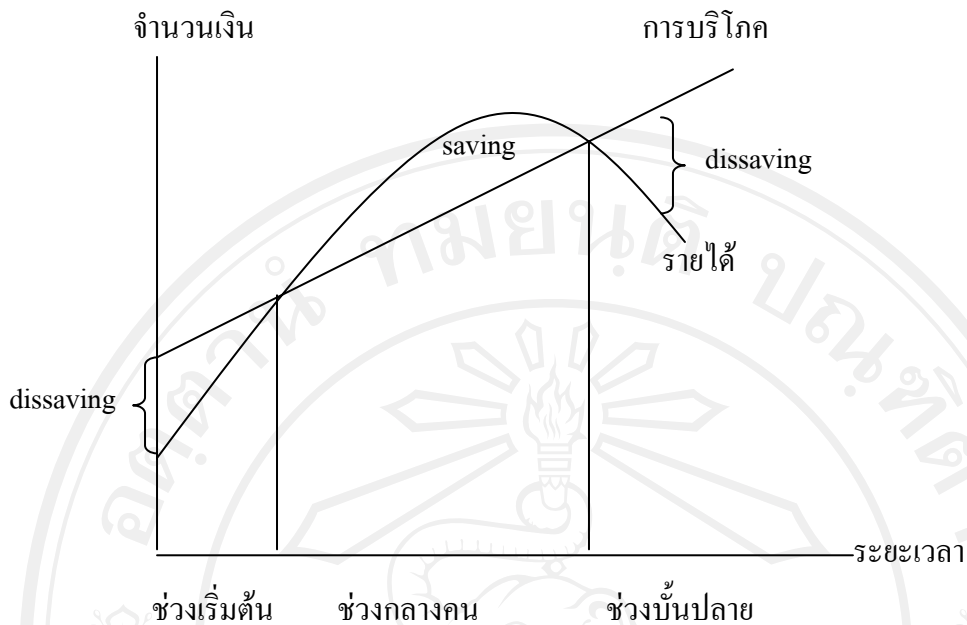
การบริโภคถาวร หมายถึง การบริโภคที่ดำเนินในชีวิตประจำวัน ส่วนการบริโภคชั่วคราว หมายถึง การใช้จ่ายเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว อาจมีค่าเป็นบวกหรือลบได้เช่นกัน กรณีที่การบริโภคชั่วคราวมีค่าเป็นบวก ค่ารักษาพยาบาล ค่าจัดงานเลี้ยง เป็นต้น กรณีที่การบริโภคชั่วคราวมีค่าเป็นลบ เช่น สิทธิการรักษาพยาบาลฟรี บุตรหลานได้รับทุนการศึกษา เป็นต้น

ข) การบริโภคถาวรเป็นสัดส่วนคงที่เมื่อเทียบกับรายได้ถาวร การบริโภคชั่วคราวไม่มีความสัมพันธ์กับการบริโภคถาวร อีกทั้งไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ชั่วคราว นั่นคือ $MPC_t = 0$ จากสมมติฐานดังกล่าวข้างต้น ได้ข้อสรุปว่าการบริโภคในระยะยาวก็คือการบริโภคถาวรนั่นเอง ซึ่งเป็นสัดส่วนคงที่กับรายได้ถาวร สมการการบริโภคระยะยาวเป็นดังนี้ $C_{LR} = C_p = k Y_p$ เส้นการบริโภคระยะยาวเป็นที่ออกจากจุด Origin โดยใช้ตรรกะเชิงคณิตศาสตร์ จึงสรุปได้ว่า $APC = MPC = k$ และสมการการบริโภคในระยะสั้นเป็นดังนี้ $C_{SR} = C_a + b Y$ โดยที่ $APC > MPC$

ค) รายจ่ายในการบริโภคส่วนที่ถาวรจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวรและเป็นสัดส่วนคงที่ (K) ของรายได้ถาวร สัดส่วนนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น อัตราดอกเบี้ย อัตราส่วนระหว่างทรัพย์สินสมบัติที่เป็นสิ่งของกับสมบัติรวม และรสนิยมซึ่งอาจถูกกระทบกระเทือนโดยปัจจัย เช่น อายุ และองค์ประกอบของครอบครัว นั่นคือ APC ในทุกระดับขั้นของรายได้จะเท่ากันหมด ถ้ารสนิยมและปัจจัยอื่นๆเหมือนกัน

2.1.4 สมมติฐานวงจรชีวิต (Life cycle hypothesis)

พัฒนาขึ้นโดยนักเศรษฐศาสตร์หลายคน โดยได้เสนอแนวคิดร่วมกันว่าการตัดสินใจของครัวเรือนระหว่าง การบริโภคกับการออมในขณะใดขณะหนึ่ง สะท้อนถึงความพยายามที่จะให้บรรลุเป้าหมายของการกระจายการบริโภคตลอดวงจรชีวิต ภายใต้ข้อจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรที่คาดว่าจะได้รับตลอดชั่วอายุขัย ซึ่งก็หมายความว่า ระดับการบริโภคของครัวเรือนมิได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับรายได้ที่เขาคาดว่าจะได้รับในอนาคตอีกด้วย

รูปที่ 2.3 วัฏจักรชีพกระแสรายได้กับการบริโภค

ตามสมมติฐานนี้ ผู้บริโภคจะมีแบบแผนของรายได้ตลอดชีวิตของเขาในลักษณะที่ รายได้จะต่ำมากในตอนต้นชีวิต และจะค่อยๆเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ และจะมีรายได้สูงสุดในตอนกลาง ของชีวิต หลังจากนั้นจะค่อยๆลดลงไป จนอยู่ในระดับต่ำเกือบเท่าตอนต้นของชีวิต เพราะเหตุผลที่ นำมาอธิบายคือ ประสิทธิภาพในการผลิต โดยในตอนต้นของชีวิตนั้น ผู้บริโภคมักมีประสิทธิภาพ ในการผลิตต่ำ และจะค่อยๆสูงขึ้นในตอนกลางของชีวิต และกลับมามีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำลง ในตอนบั้นปลายชีวิต

ในด้านพฤติกรรมการบริโภคนั้น สมมติฐานนี้เชื่อว่า ระดับการบริโภคของ ผู้บริโภคมีแนวโน้มค่อนข้างคงที่ หรือเพิ่มขึ้นเล็กน้อยตลอดชั่วชีวิตของเขา ซึ่งแบบแผนรายได้และ การบริโภคคือ ในระยะเริ่มต้นของชีวิต ผู้บริโภคจะต้องกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในการบริโภคในระยะ กลางของชีวิตเขาจะเริ่มอดออมเพื่อนำเงินไปใช้หนี้ที่ได้กู้ขึ้นในตอนต้นของชีวิต และอดออมไว้ ใช้เมื่อตอนบั้นปลายของชีวิตด้วย ในช่วงปลายชีวิตรายได้จะลดลงอย่างรวดเร็ว แต่การบริโภคยังอยู่ ในระดับสูง ระยะนี้ผู้บริโภคมักจะเริ่มเอาเงินออมมาใช้จนสิ้นชีวิตลง

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมมาตุ มหารักษ์ (2547) ได้ศึกษาถึงภาวะหนี้สินของบุคลากรมหาวิทยาลัยบูรพาโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาภาวะหนี้สินและ ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะหนี้สินของบุคลากรมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ.2545 โดยมีมุ่งศึกษาการใช้จ่ายในการครองชีพและหนี้สินกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยบูรพาที่บางแสนโดยแบ่งกลุ่มประชากรเป็นดังนี้ พนักงานมหาวิทยาลัยและข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ด้านการสอน(สาย ก) พนักงานปฏิบัติหน้าที่ด้านการสนับสนุนวิชาการและสนับสนุนการบริหาร(สาย ข , ค) ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราวจำนวน 323 คน โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) ค่าร้อยละ ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของภาวะหนี้สินของบุคลากรที่มีกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้การทดสอบค่า t-test ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของภาวะหนี้สินของบุคลากรที่มีกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่มโดยใช้ One-way ANOVA ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมหาวิทยาลัยบูรพา ร้อยละ 60 เป็นผู้มีหนี้สิน โดยมีหนี้สินเฉลี่ยคนละ 146,312 บาท สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดหนี้สินคือการซื้อหรือสร้างบ้านที่อยู่อาศัย รองลงมาคือการใช้จ่ายเพื่อดำรงชีพประจำวัน ประเภทบุคลากรอายุ จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ และรายได้ ทำให้ภาวะหนี้สินแตกต่างกัน โดยบุคลากรสาย ก มีภาวะหนี้สินสูงกว่าบุคลากรสายลูกจ้างชั่วคราว บุคลากรสาย ข, ค มีภาวะหนี้สินสูงกว่าสายลูกจ้างประจำและสายลูกจ้างชั่วคราว บุคลากรที่มีอายุ 30-49 ปี มีภาวะหนี้สินสูงกว่าบุคลากรที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี และผู้มีรายได้ 10,000 – 20,000 บาทมีภาวะหนี้สินสูงกว่าผู้มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท

ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2548) ได้ศึกษาถึงทัศนคติของครัวเรือนต่อการก่อหนี้และการออมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหนี้คิดเป็นร้อยละ 71.2 ของครัวเรือนทั้งหมด สถานะหนี้ของครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบและมีวัตถุประสงค์การก่อหนี้เพื่อการลงทุนมากที่สุด ทั้งนี้ ครัวเรือนส่วนใหญ่ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาหนี้เพิ่มขึ้น เนื่องจากผลของการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ซึ่งในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลดลง ทำให้ครัวเรือนมีการกู้ยืมเพิ่มขึ้น และหากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพิ่มขึ้นส่งผลทำให้ครัวเรือนที่มีหนี้อยู่แล้วมีหนี้เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ทัศนคติในการก่อหนี้ของครัวเรือนส่วนใหญ่เห็นว่ากู้ยืมได้ถ้ามีความมั่นใจว่าสามารถผ่อนชำระ สำหรับทัศนคติของครัวเรือนต่อภาระหนี้พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่เห็นว่าหนี้ของครัวเรือนเป็นภาระหนัก โดยครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำมีโอกาสที่จะมีภาระหนี้หนักมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูง และครัวเรือน

ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนแก้ปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงินโดยการกู้ยืมหรือจำนำสิ่งของในครัวเรือนเป็นสัดส่วนมากที่สุด ส่วนสถานะการออมและทัศนคติต่อการออมของครัวเรือนพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีอัตราการออมในช่วง 2-3 ปี ที่ผ่านมาคงที่ สำหรับครัวเรือนที่มีอัตราการออมเพิ่มขึ้นเนื่องจากรายได้มากขึ้น ส่วนครัวเรือนที่มีการออมลดลงเป็นผลมาจากการใช้จ่ายมากขึ้น นอกจากนี้ครัวเรือนส่วนใหญ่เห็นว่าอัตราการออมในปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในยามจำเป็นหรือยามชราในอนาคต ส่วนความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการด้านการเงินของครัวเรือนพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างของอัตราดอกเบี้ยต่อปีและต่อเดือนมากที่สุด รองลงมาคือมีความรู้เกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลเครดิต และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคำนวณภาระดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้น ขณะที่ครัวเรือนมีความเข้าใจเกี่ยวกับทิศทางของอัตราดอกเบี้ยใน 2-3 ปี ข้างหน้าน้อยที่สุด

นฤด ตรีเจริญ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะหนี้สินของนายทหารชั้นประทวนสังกัดกองบัญชาการกองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน วัดดูประสงค์ที่สำคัญเพื่อศึกษาภาวะหนี้สินและความแตกต่างในภาวะหนี้สินของนายทหารชั้นประทวนสังกัดกองบัญชาการกองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านพฤติกรรมการบริโภคและการใช้จ่าย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม ประชากรคือนายทหารชั้นประทวนสังกัดกองบัญชาการกองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน ที่ยังคงรับราชการอยู่จนถึงปี 2548 จำนวน 56 คน ผลการศึกษาพบว่า นายทหารชั้นประทวนส่วนใหญ่ ร้อยละ 91.10 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 100,000–500,000 บาท โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 281,552 บาท/คน จะกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบมากกว่าแหล่งเงินกู้นอกระบบ แหล่งเงินกู้ในระบบที่นายทหารชั้นประทวนกู้ คือ สหกรณ์ออมทรัพย์ แหล่งเงินกู้นอกระบบคือญาติพี่น้อง/เพื่อน พฤติกรรมในการบริโภค และการใช้จ่ายในครอบครัวนั้น ก็มีส่วนที่ทำให้เกิดภาวะหนี้สิน คือความต้องการที่จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานไว้ใช้ในครัวเรือนเช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องเสียง เครื่องซักผ้า เป็นต้น จากการวิเคราะห์ความแตกต่างในภาวะหนี้สินเรื่องปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ที่มีหนี้สินมากที่สุดคือ นายทหารชั้นประทวนที่มีชั้นยศ สิบตรี-สิบเอก มีอายุมากกว่า 40 ปี รับราชการมากกว่า 20 ปีขึ้นไป สถานภาพสมรสและมีบุตรแล้ว สำหรับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจพบว่า ผู้ที่มีหนี้สินมากที่สุด คือ นายทหารชั้นประทวนที่ภรรยาไม่มีงานทำ มีรายได้สุทธิของครัวเรือนน้อยกว่า 5,000 บาท และไม่มีการใช้จ่ายพิเศษ เรื่องปัจจัยทางด้านพฤติกรรมการบริโภคและการใช้จ่าย พบว่า ผู้ที่มีหนี้สินมากที่สุด คือนายทหารชั้นประทวนที่พฤติกรรมการบริโภค

รับประทานอาหารนอกบ้านสัปดาห์ละครั้ง มีรายจ่ายรวมในครอบครัวระหว่าง 5,000–10,000 บาท/เดือน

สมทรง ฤทธิศร (2548) ได้ศึกษาโครงการการแก้ไขปัญหานี้สินชุมชนวัฒนธรรมคลองขมจีน อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงสภาพปัญหานี้สิน ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายครอบครัว ต้นทุนการผลิต และสาเหตุปัญหานี้สินของคนในชุมชน ตลอดจนการหาแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินที่เกิดขึ้น ผลจากการเก็บข้อมูลนี้สินของครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการ 36 ราย พบว่ามีนี้สินรวมทั้งสิ้น 4,646,760 บาท เฉลี่ยครอบครัวละ 149,895 บาท โดยส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบ จากการเก็บข้อมูลรายรับ-รายจ่ายของครอบครัวจำนวน 36 ราย พบว่า รายจ่ายหมวดที่มากที่สุด 4 อันดับแรก ได้แก่ 1. ค่าอาหาร 2. ค่าเล่าเรียนของบุตร 3. ค่าใช้จ่ายในการบริโภค 4. ค่าสาธารณูปโภค โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยครอบครัวละ 5,207 บาท/เดือน และมีรายได้เฉลี่ยครอบครัวละ 5,714 บาท/เดือน ในส่วนของครอบครัวที่ทำนาจำนวน 10 ราย มีต้นทุนการทำนาต่อไร่เฉลี่ยไร่ละ 1,750 บาท

ประวิทย์ แก้วตาทิพย์ (2549) ได้ศึกษาถึงภาระหนี้สินของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสอบถามเป็นลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 360 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ความถี่ และร้อยละ ผลการศึกษาพบว่าลูกค้ามีหนี้สินที่กู้มาจาก ธ.ก.ส. มากที่สุด โดยมีหนี้สินทั้งหมด 61,790,997 บาท คิดเป็นร้อยละ 67.97 อันดับสอง เป็นหนี้สินที่กู้จากธนาคารพาณิชย์ มีหนี้สิน 5,311,740 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.84 อันดับสาม ลูกค้ามีหนี้สินที่กู้จากกองทุนหมู่บ้านจำนวน 4,654,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.12 รองลงมาเป็นหนี้ที่กู้จากแหล่งเงินทุนและธนาคารออมสินตามลำดับ สำหรับภาระหนี้ที่กู้จากสถาบันการเงินนอกระบบพบว่า ลูกค้า ธ.ก.ส. มีหนี้สินร้านขายสินค้าฟ่อนมากที่สุด จำนวน 5,132,030 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.65 อันดับสองเป็นหนี้ที่กู้มาจากเครือข่าย จำนวน 3,924,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 4.32 อันดับสามเป็นหนี้ธุรกิจอิสระซึ่งจำนวน 2,812,602 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.09 รองลงมาเป็นหนี้นายทุน หนี้แชร์ หนี้จากแหล่งอื่นๆ และหนี้ออมทรัพย์กลุ่มแม่บ้าน ตามลำดับ โดยภาพรวมลูกค้า ธ.ก.ส. มีภาระหนี้สินเป็นจำนวนเงินทั้งหมด 90,915,829 บาท เป็นหนี้สินที่กู้จากสถาบันการเงินในระบบ 77,963,897 บาท คิดเป็นร้อยละ 85.75 และกู้จากสถาบันการเงินนอกระบบ 12,951,932 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.25

เบญจมาภรณ์ จันทร์ประสิทธิ์ (2550) ได้ทำการศึกษาโครงการแก้ไขหนี้สินภาคประชาชนของธนาคารออมสินภาค 7 โดยใช้วิธีการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิของธนาคารออมสิน

ภาค 7 และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับสินเชื่อจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มคือลูกหนี้ที่ได้รับอนุมัติสินเชื่อ จำนวน 100 ราย และลูกหนี้ที่ไม่ได้รับอนุมัติสินเชื่อ จำนวน 100 ราย โดยใช้แบบสอบถามการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณาให้สินเชื่อ โครงการแก้ไขหนี้สินภาคประชาชนของธนาคารออมสินภาค 7 พิจารณาจากปัจจัยทั้งหมด 5 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่หนึ่ง ต้องกู้เงินเพื่อนำไปชำระหนี้ในระบบและหนี้ในระบบ ปัจจัยที่สอง มีภาระหนี้ไม่เกิน 10,000 บาท ปัจจัยที่สามจำนวนเงินผ่อนชำระต่อเดือนไม่เกินร้อยละ 30 ของรายได้ ปัจจัยที่สี่ มีหลักประกันสินเชื่อ และปัจจัยที่ห้า ไม่มีประวัติหนี้ค้างชำระ ผลการศึกษาลูกหนี้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับอนุมัติสินเชื่อ สำหรับปัจจัยแรกลูกหนี้ส่วนใหญ่จ่ายเงินไปชำระหนี้ในระบบถึงร้อยละ 86.00 สำหรับปัจจัยที่สอง ลูกหนี้ส่วนใหญ่ มีภาระหนี้โดยเฉลี่ย 42,000 บาท สำหรับปัจจัยที่สาม ลูกหนี้ส่วนใหญ่มีเงินผ่อนชำระต่อเดือนโดยเฉลี่ยร้อยละ 14.60 ของรายได้ สำหรับปัจจัยที่สี่ จากการศึกษพบว่า ลูกหนี้ส่วนใหญ่ใช้ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นหลักประกันคิดเป็นร้อยละ 93.00 และปัจจัยที่ห้า พบว่าลูกหนี้ทุกรายไม่มีประวัติหนี้ค้างชำระ หลังเข้าร่วมโครงการลูกหนี้ได้รับอนุมัติ สินเชื่อในวงเงินกู้โดยเฉลี่ย 42,000 บาท มีระยะเวลาในการกู้เฉลี่ย 3 ปี และจำนวนเงินผ่อนชำระ โดยเฉลี่ยเดือนละ 1,700 บาทสำหรับลูกหนี้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับอนุมัติสินเชื่อจากธนาคารออมสินภาค 7 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-49 ปี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท ลูกหนี้ที่ไม่ได้รับอนุมัติสินเชื่อคือผู้ที่มีคุณสมบัติไม่ผ่านเกณฑ์การพิจารณาสินเชื่อในปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 64.51 ลูกหนี้ไม่มีวัตถุประสงค์ในการกู้เงินเพื่อนำไปชำระหนี้ในระบบหรือหนี้ในระบบ ร้อยละ 8.60 ลูกหนี้มีภาระหนี้สินมากกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 25.81 ลูกหนี้มีจำนวนเงินผ่อนชำระรายงวดเกินร้อยละ 30 ของรายได้ ร้อยละ 37.60 ลูกหนี้ไม่มีหลักประกันสินเชื่อ และร้อยละ 76.34 ลูกหนี้มีประวัติหนี้ค้างชำระ

เบญจมาภรณ์ อมรเลิศพานิช (2551) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม พฤติกรรมการก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือ รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือ ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross Section Data) ซึ่งได้จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสำนักสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2547 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองโพรบิต (Probit Model) และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นโดยประมาณแบบวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squared : OLS) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีจำนวน 8,045 ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า เป็นครัวเรือนที่มี

หนี้สิน 5,214 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย ร้อยละ 72.08 สถานภาพสมรส ร้อยละ 77.64 และมีอายุเฉลี่ย 49.58 ปี ครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกที่พึ่งพิงเฉลี่ย 1.13 คน มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ย 9,754.74 บาท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 14,026.12 บาท สำหรับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่มีหนี้มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 62.87 ส่วนด้านชุมชนที่อยู่อาศัยครัวเรือนที่มีหนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ร้อยละ 55.50 และอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 44.50 สำหรับแหล่งเงินกู้พบว่าแหล่งเงินกู้แหล่งแรกที่ครัวเรือนนิยมใช้บริการมากที่สุด คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 33.78 รองลงมาได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ร้อยละ 20.85 และบุคคลอื่นภายนอกครัวเรือน ร้อยละ 11.53 ตามลำดับ จากผลการประมาณการหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่าอายุของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชาย อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล จำนวนสมาชิกที่พึ่งพิง มูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าหนี้ของครัวเรือน ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา และมีเส้นทางเศรษฐกิจเป็นผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และนักบริหาร จะมีมูลค่าหนี้มากที่สุด